

**ЦЕНТР НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
БРОВАРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ БРОВАРСЬКОГО РАЙОНУ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

ПЛАН – КОНСПЕКТ ЗАНЯТТЯ

«ПОНЯТТЯ ПРО ТУРИЗМ І КРАЄЗНАВСТВО»

(Початковий рівень, перший рік навчання)

Євтушенко Тетяна Вікторівна,
керівник гуртка
«Краєзнавці-екскурсоводи»

м. Бровари – 2023

Навчальна програма з позашкільної освіти «Юні туристи-краєзнавці».

Початковий рівень, 1 рік навчання. «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (лист Міністерства освіти і науки України № 1/11-7081 від 14.07.2017), автор: Омельченко Д.Г. Затверджено протоколом засідання педагогічної ради Центру НПВ Броварської міської ради Броварського району Київської області від 02.09.2021, № 3; погоджено протоколом засідання науково-методичної ради Управління освіти і науки Броварської міської ради Броварського району Київської області від 22.09.2021, № 1; затверджено протоколом засідання педагогічної ради ЦНПВ Броварської міської ради Броварського району Київської області 28.08.2023, № 6.

Тема заняття. *(Слайд 1)* Поняття про туризм і краєзнавство.

Україна – центр Європи, вигідність її географічного розташування. Різноманітність і багатство природи. Історико-культурна спадщина, обряди і традиції українців. Привабливість нашої країни для туристів, усіх, хто бажає вивчати та пізнати свій край. Туристсько-краєзнавчі подорожі, їх навчальне та пізнавальне значення, сприяння фізичному розвитку дітей, формуванню їх здоров'я.

Мета заняття. *(Слайд 2)* Розвиток таких компетентностей:

- **пізнавальної**, спрямованої на створення системи знань з історії України, географії, ознайомлення вихованців з пам'ятками історії і культури нашої країни, обрядами та традиціями українців;

- **практичної**, спрямованої на оволодіння вихованцями навиків роботи з політичною картою Європи, географічною та адміністративною картами України;

- **громадянської**, що передбачає здатність людини активно, відповідально та ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства;

- **творчої**, спрямованої на формування стійкої потреби у самореалізації та духовному самовдосконаленню, на формування стійкого інтересу до занять з народознавства, історії України;

- *розвиток творчих здібностей та вмінь* – здобуття, підвищення й збагачення у вихованців досвіду власної діяльності, перенесення знань та вмінь у нові ситуації, формування незалежних суджень, критичного мислення;

- *комунікативної*, спрямованої на досягнення високого рівня освіченості, вихованості, відповідальності й чесності;

- *соціальної*, спрямованої на розвиток у вихованців моральних і духовних якостей особистості, громадської позиції.

Основним завданням (слайд 3) заняття є засвоєння теоретичного матеріалу з історії України, народознавства і краєзнавства та вдосконалення практичних навиків роботи з політичною картою Європи, географічною та адміністративною картами України.

Методи навчання:

- *інформаційно-рецептивні*: словесні (бесіда, розповідь, пояснення, опис, виклад інформації, навчального контролю, інтерактивний метод «мозкового штурму», вправи із заздалегідь запланованими помилками); наочні (демонстрація з використанням мультимедійних технологій); практичні (створення фото-колажу);

- *репродуктивні*: контроль, самоконтроль, конкретизація та закріплення набутих знань;

- *релаксопедичні*: психологічне розвантаження.

Тип заняття: комбінований.

Форма заняття: групове.

Форма проведення: теоретико-практичне.

Обладнання: інтерактивна дошка, ноутбук, політична карта Європи, географічна карта України, адміністративна карта України, адміністративна карта Київської області, карта міста.

Місце проведення: Центр національно-патріотичного виховання Броварської міської ради Броварського району Київської області.

Очікувані результати: вивчення вихованцями нового матеріалу щодо особливостей географічного розташування нашої країни, ознайомлення з

матеріально-культурною спадщиною України, її звичаями та традиціями, туристським потенціалом нашої країни.

Хід заняття

I. Організаційна частина.

1.1. Організація дітей для проведення заняття. Привітання.

1.2. Повідомлення теми та завдання.

II. Актуалізація опорних знань. (Слайд 4)

1. Знайдіть нашу країну на політичній карті Європи.

2. Чи знаєте ви, чому Україну називають «центром Європи» і де саме знаходиться географічний центр Європи?

3. Які міста України відвідували ви?

4. Як ви розумієте поняття «історико-культурна спадщина країни»?

III. Вивчення нового матеріалу.

Україна – центр Європи, вигідність її географічного розташування.

Зверніть увагу на слайд 5. То звідки походить вислів «Україна – центр Європи»? Виявляється, самий-самий центр Європи розташований в Україні, в Закарпатті, в 20 км від міста Рахова, в селищі Ділове на правому березі річки Тиси. По цій річці проходить українсько-румунський кордон, і, стоячи на березі річки, можна побачити і почути румунських рибалок з іншого берега.

За звання центру Європи рахівський центр сперечається з ще декількома географічними точками, проте «наш» «центр Європи», звичайно, найбільш вражаючий.

Це місце уособлює собою всю красу Закарпаття. Воно було названо центром Європи в 1885 році. Тоді ці території входили до складу Австро-Угорщини, і австрійські географи виявили, що саме тут знаходиться центральна точка континентальної Європи. У 1887 році для позначення важливих географічних координат біля підніжжя гори був встановлений 2-метровий кам'яний монумент з написом, що означає приблизно наступне: «Постійне, точне, вічне місце.

Виготовленим в Австрії та Угорщині спеціальним апаратом дуже точно, зі шкалою паралелей і меридіан, тут встановлений Центр Європи в 1887 році».

Географічний центр Європи — гіпотетична точка на земній поверхні, що визначає географічний центр Європи. Розміщення центру, головним чином, залежить від обраної методики обчислень, від способу визначення кордонів Європи та також від того, чи належать віддалені острови до переліку крайніх територій Європи, чи ні. Тому на назву географічного центру Європи претендують відразу кілька місць, що розташовані в Білорусі, Литві, Естонії, Польщі, Словаччині, Угорщині та Україні.

Економіко-географічне положення. Це розташування країни відносно різних об'єктів, що мають певне економічне значення. Україна має вигідне економіко-географічне положення, адже розташована на шляху основних транзитних потоків пасажирів, товарів, послуг між Європою та Азією, між Північною та Південною Європою, має вихід до Чорного та Азовського морів, *що добре видно на слайді 6*. Її територія компактна, має поклади різноманітних корисних копалин, рівнинний рельєф, родючі ґрунти, сприятливий клімат для лікування, відпочинку.

Політико-географічне положення. Це розташування країни відносно політичних подій, що знаходяться зовні й впливають на неї, а також — положення відносно інших держав з погляду її загальнополітичних та економічних інтересів. Україна є членом понад 20 міжнародних організацій, межує з 7-ма країнами.

Фізико-географічне положення. Це розташування країни відносно різних природних об'єктів, що мають вплив на життєдіяльність її населення.

Україна розташована у Північній та Східній півкулях, майже повністю в помірному кліматичному поясі.

Україна розташована на материк Європа. Ми живемо в одній із найбільших країн Європи. Україна є водночас країною і Центральної, і Східної Європи. Її площа становить 603,5 тис. км² (за даними Державної служби України з питань

геодезії, картографії та кадастру). За європейськими мірками вона належить до великих країн, а за світовими — до середніх.

Наша країна займає понад 5,7 % території Європи. Протяжність її території із заходу на схід становить 1316 км, а з півночі на південь – 893 км. На півдні Україну омивають води Чорного й Азовського морів, які з'єднані між собою протокою. Берегова лінія сильно розчленована, багато гирл річок, лиманів. Україна має півострови та острови.

Невелику частину території України займають Карпатські та Кримські гори (слайд 7). Вони є складовими Великої Гімалайсько-Альпійської гірської системи.

На території України проживає 41,9 млн осіб (станом на 1 січня 2020 р.).

Крайні точки України. *Зверніть увагу на слайд 8.* Західна крайня точка України: село Соломонове, Ужгородський район, Закарпатська область.

Східна крайня точка України: село Рання Зоря, Старобільський район, Луганська область.

Північна крайня точка України: село Гремяч, Новгород-Сіверський район, Чернігівська область.

Південна крайня точка України: Мис Сарич, АР Крим.

Географічний центр України знаходиться на північній околиці села Мар'янівка Черкаської області 49°01'39" пн. ш. 31°28'58" сх. д.

Територія України лежить переважно у помірному кліматичному поясі північної півкулі. В її межах чітко простежуються три фізико-географічних зони: степова, лісостепова, мішані ліси. Є висотна поясність (Карпати, Кримські гори).

Різноманітність і багатство природи. Природа України – багата та різноманітна. Завдяки географічному положенню та кліматичним умовам у нас є просторі степи й густі ліси, величні гори і широкі долини, бурхливі річки та спокійні озера. На просторах країни ростуть тисячі видів рослин та водиться величезна кількість тварин.

Є на території нашої держави і моря: Азовське та Чорне. Їх піщані узбережжя приваблюють до себе не лише мешканців нашої країни, а й величезну кількість іноземних туристів.

Природа України не лише неповторна, вона має лікувальні властивості. Важко знайти місце, де не був би розташований хоча б один санаторій чи лікувальний центр.

До природніх багатств України слід віднести і її мінерально-сировинну базу, що є однією з найбільших у світі (120 видів). Україна багата на паливні ресурси (вугілля, нафта, газ, горючі сланці, торф), металеві (залізо, марганець, нікель, титан, уран, хром, золото), неметалеві (кам'яна сіль, каолін, вогнетривкі глини, цементна сировина, вапно, коштовне, напівкоштовне каміння, бурштин). В Україні розвідано 94 види корисних копалин і розробляється 8000 родовищ, *найбільші з яких можемо побачити на слайді 9.*

Ще одним найбільшим ресурсом, багатством та гордістю нашої країни є її ґрунти, *розміщення яких зображено на слайді 10.*

Раніше Україна на половину була зайнята степовими ландшафтами. Особлива їхня цінність – славнозвісні чорноземи. Ці ґрунти створюються природною трав'янистою рослинністю: поки вона є – буде і чорнозем; зникає рослинність – чорнозем руйнується під впливом дощів і вітру. Тобто якщо узагальнити: поки є степ в Україні – доти буде чорнозем. Якщо степ зникне, то втрата чорнозему – лише справа часу. Головна ж причина зникнення степу – розорювання. На цей час лишилось не більше трьох відсотків колишніх степів.

Сьогодні проблема збереження природних ресурсів стоїть особливо гостро. Незворотні зміни клімату, природні катаклізми – природа ставить перед нами дилему: або ми змінимо своє ставлення до неї, або усе живе перестане існувати.

Нині до чинників негативного впливу додалася ще й війна. Повномасштабна російська військова агресія проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, вже завдала та продовжує завдавати величезної шкоди людям та інфраструктурі населених пунктів, де були і наразі тривають бойові дії. Але війна впливає і на природу. Неможливо навіть повністю оцінити вплив війни на довкілля через брак точної інформації.

Історико-культурна спадщина України, її обряди та традиції.

Вивчення історико-культурної спадщини нашої країни, її обрядів, звичаїв, традицій є важливою складовою у процесі формування нашої національної самосвідомості.

Важка доля спіткала історико-культурну спадщину українського народу. Пам'ятки гинули не лише від природних факторів, а і від жорстоких війн. Дісталось їм від цілеспрямованого знищення під час сталінського тоталітарного режиму, хрущовської антирелігійної кампанії, порушення чинного законодавства в застійні часи. Пам'ятки страждають також від нігілістичного ставлення, неуваги, виділення на їх збереження вкрай мізерних коштів.

Зверніть увагу на слайд 11, де зображені окремі приклади історико-культурних пам'яток та нематеріальної культурної спадщини України.

Сьогодні ставлення до історико-культурної спадщини набуває особливої ваги. Пам'ятки історії та культури – важлива частина духовних надбань людства, матеріалізована історія, що несе в собі різнобічну та багату інформацію про розвиток матеріальної та духовної культури суспільства.

Перш за все, найдавніші пам'ятки людства є унікальними свідками минулого, важливим джерелом досвіду для наступних поколінь. Вік перших з них сягає глибин антропогенезу. Від епохи палеоліту протягом багатьох тисячоліть вони виступають єдиними свідками еволюції людства. Саме в них закодовано політичні, релігійні, моральні, естетичні норми та цінності минулих поколінь. Відтворюючи етапи розвитку цивілізації, пам'ятки історії та культури водночас служать джерелом історичного пізнання, важливим засобом формування світогляду наших сучасників. Еволюція нерухомих пам'яток яскраво свідчить про еволюцію людства, людини. По-друге, пам'ятки історії та культури належать до тих надбань, що впливають на почуття, емоції людини вже самим фактором існування. По-третє, вони здійснюють популяризаторські функції. Різні люди в залежності від освіти, загальної культури, фахової підготовки, напрямку мислення в одній і тій же пам'ятці бачать різні грані, особливості. В цілому нерухомі пам'ятки історії та культури складають важливу

частину духовних надбань людства, впливають на формування особистості, значною мірою визначають культурний та духовний потенціал нації.

За загальною кількістю пам'яток, наявністю шедеврів Україну можна без перебільшень віднести до країн з багатою спадщиною. На державному обліку перебуває понад 152 тис. пам'яток археології, історії, містобудування та архітектури, монументального мистецтва. Немало пам'яток мають загальнодержавне значення, деякі з них (Собор святої Софії, Києво-Печерська Лавра, ансамбль історичного центру Львова, геодезична дуга Струве, Букові праліси Карпат, резиденція митрополитів Буковини та Далмації, дерев'яні церкви карпатського регіону України та Польщі, стародавнє місто Херсонес), за рішенням ЮНЕСКО, включено до реєстру Всесвітньої культурної спадщини.

Зростання інтересу до національної історії, зокрема до витоків української державності зумовлює актуальність роботи щодо виявлення та дослідження пам'яток, пов'язаних з процесом виникнення національно-державних утворень, життям і діяльністю державних і громадських діячів, багато з яких несправедливо забуті. Лише поодинокі пам'ятки збереглися з періоду Київської Русі – часу витоків української державності. Тому кожна з них потребує особливої уваги та вивчення. Меморіальні об'єкти козацької доби яскраво відбивають самотність національного розвитку України доби середньовіччя. Це залишки споруд, де розташовувалось козацтво – січі, сотні, курені, полки. Організовані виключно як військові формування, вони перетворилися на місцеві центри політико-адміністративної та судової влади. Поява специфічної форми адміністративного устрою стала одним з етапів розвитку української державності. У деяких містах України збереглися будинки полкових канцелярій, що являли собою і найбільш розповсюджений тип державної установи того часу.

До пам'яток державного устрою та суспільного життя належать також споруди, пов'язані з розвитком самоврядування в Україні часів середньовіччя – ратуші, будинки судових установ. Це ж стосується і меморіальних об'єктів, що ілюструють виникнення нових державних і громадських, фінансово-економічних структур в Україні у XIX – поч. XX ст. Йдеться про думи, земства,

дворянські та купецькі зібрання, торгові та фінансові біржі, в діяльності яких брали участь відомі державні та громадські діячі, підприємці, представники освіти, науки, культури. Як відомо, особливістю історичного розвитку України була тривала боротьба за національне визволення, що органічно поєднувалася з ідеями соціального визволення. На жаль, пам'ятки цього спрямування залишалися без належної уваги дослідників. Це значною мірою зумовлюється тим, що проблеми національної самобутності та незалежності, становлення української державності тривалий час залишалися забороненою темою.

У пам'ятках висвітлюється національно-визвольний рух українського народу більш пізніх часів. Це, перш за все, об'єкти, пов'язані з діяльністю Кирило-Мефодіївського братства, що відіграло помітну роль у формуванні національної самосвідомості українського народу.

Чільне місце посідають пам'ятки науки та культури, що пов'язані з життям і діяльністю вчених, письменників, педагогів, художників, акторів, вони свідчать про духовний розвиток нації, її культурний та науковий потенціал. Серед значної кількості цих пам'яток привертають увагу навчальні заклади, яким принесли славу їх викладачі та учні. Це, перш за все, найбільш відомі навчальні заклади в Україні, зокрема, Києво-Могилянська академія, Острозька школа, що пізніше стала академією.

Пам'ятки архітектури та містобудування, монументального мистецтва – це окраса міст і сіл України. Вони найбільш виразні та репрезентативні. Слід зазначати, що з державного обліку виключено значну кількість культурних витворів, які не відповідали вимогам до творів мистецтва, являли собою здебільшого низькопробні масові копії.

Крім того, культурна спадщина України — це не тільки сукупність успадкованих від попередніх поколінь матеріальних пам'яток, але й духовних надбань нашого народу, що зберегли автентичність і етнокультурну самобутність.

Нематеріальна культурна спадщина (*слайд 12*) — це усна народна творчість, народні традиції, звичаї, свята, обряди, народна виконавська майстерність

(музична, пісенна, танцювальна, театральна); традиційні ремесла; знання, навички та світогляд українського народу, що стосується природи і всесвіту (народна медицина, народний календар, національне кухарство, народний одяг тощо), що передаються від покоління до покоління, постійно відтворюються спільнотами та формують у них почуття самотності та наступності, сприяючи таким чином повазі до культурного розмаїття і творчості людини.

На державному рівні формується Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України, згідно Порядку ведення Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України.

До Національного переліку нематеріальної культурної спадщини України віднесено ряд ремесел, обрядів та мистецьких традицій, таких як Петриківський розпис, Кролевецьке переборне ткацтво, Козацькі пісні Дніпропетровщини, традиція гуцульської писанки, культура приготування українського борщу, орнамент – кримськотатарський орнамент та знання про нього. Загалом, станом на листопад 2023 року Національний перелік нематеріальної культурної спадщини України налічував 80 елементів.

Українські обряди та традиції віднесені до нематеріальної культурної спадщини нашої країни.

Велике значення для утвердження національної самосвідомості українців мали саме народні звичаї, обряди, традиції святкування, які були невід’ємною частиною повсякденного життя і стали засобом збереження української ідентичності. Вони відображають не тільки етнічну своєрідність, але й естетику, моральні цінності, ментальність, історію. Звичаї українського народу пов’язані з традиційним світоглядом, який складався протягом багатьох століть і зберіг ознаки дохристиянських вірувань. Зі зміною умов життя змінювалися й традиції святкування, відбувалася постійна трансформація обрядових дійств, деякі їхні елементи зникали, замінювалися іншими, але основний зміст та сакральний сенс збігалися.

Кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група має свої звичаї, що виробилися протягом багатьох століть і освячені віками. Але звичаї – це не відокремлене явище в житті народу, це – втілені в рух і дію світовідчуття, світосприймання та взаємини між окремими людьми. А ці взаємини і світовідчуття безпосередньо впливають на духову культуру даного народу, що в свою чергу впливає на процес постання народної творчості. Саме тому народна творчість нерозривно зв'язана зі звичаями народу. **Звичаї** народу — це ті прикмети, по яких розпізнається народ не тільки в сучасному, а і в його історичному минулому.

Традиції – це те, що передається із покоління в покоління як загальноприйняте, загальнообов'язкове, перевірене минулим досвідом, необхідне для існування колективу чи держави. Мета традицій полягає в тому, щоб закріпити, відтворити в нових поколіннях усталені способи життя, поведінку, мислення. Всі традиції реалізуються через звичаї, свята і обряди. Звичай – це те, що стало звичним, засвоєним, що увійшло в ужиток, це масові дії, які відтворюються тривалий час, повсякденний усталений спосіб поведінки, що склався історично. Український термін «обряд» походить від слова обряджати, що значить приводити в належний вигляд, прикрашати, зробити красивим. **Обряд** – узвичаєне, обов'язкове символічне дійство, приурочене до відзначення найбільш важливих подій у житті людського колективу, родини чи навіть окремої особи.

Відображенням нашої традиції став національний одяг українців, наша народна кухня, традиції гостинності, особливий фольклор.

Традиційними для українців є обряди святкування на Святвечір та Різдво Христове, обряди колядування, створення вертепу, «щедрування», «засівання», святкування Водохреща, Масляної, Благовіщення, Вербної неділі, Великодня, «зелених свят», Івана купала, Маковія, Спаса, Покрови, вшанування Святого Миколая.

Ми маємо знати й пам'ятати звичаї та традиції нашого народу, адже це «дзеркало» історії України.

Привабливість нашої країни для туристів, усіх, хто бажає вивчати та пізнати свій край. Виходячи з вже почутого, ми можемо стверджувати, що Україна є особливо привабливою країною як для внутрішнього так і для іноземного туриста завдяки багатовіковій історії, що відображена не тільки в об'єктах історико-культурної спадщини, але й в різноманітні традицій, звичаїв, обрядів.

Чим же приваблює туристів Україна? *Зверніть увагу на слайд 13.*

По-перше, Україна приваблива своєю різноманітністю: тут можна і підкорити гори, і влаштувати відпочинок на морі, і покращити стан здоров'я на лікувальних курортах. Останні, до речі, – унікальні навіть в світових масштабах, тому їх цінують туристи з усього світу. Серед найбільш запитаних курортів в Україні – лікувальні води на Львівщині та Закарпатті, історичні місця Полтавщини, соляні шахти Закарпаття, лікувальні грязі в Івано-Франківській області.

По-друге – це розширення кругозору та знайомство з іншою культурою; для деяких туристів – із зовсім іншою.

Якщо скласти своєрідний рейтинг областей, найбільш привабливих в Україні для туристів, то на перших місцях будуть Закарпатська, Одеська та Львівська області, а також Київ, як столиця та Харків, як центр ділового туризму. Звичайно, основна увага звернена на найкрасивіші міста України. Відповідно, найпопулярніші міста України серед туристів – це великі міста. Важливий фактор при виборі туристичного маршруту – це зручна логістика між містами.

Західні регіони України – це справжня перлина країни, її гордість і радість. Це колоритний і особливий край, де переплелися правда і вигадка з культурами різних країн. Закарпатський регіон славиться своїми здравницями: тут мінеральних джерел і цілющих купалень не менше, ніж у сусідній Угорщині. В самих Карпатах цікаво і влітку, і взимку. Адже коли спуск на лижах неможливий, то з підйомника можна побачити фантастичні пейзажі. А в гущині лісів ховаються гриби і стигнуть ягоди. А яке чисте гірське повітря! Ним хочеться дихати, і не можеш надихатися! Цікавими містами на заході є Ужгород,

Мукачево з неповторним замком Паланок, Львів, який іменують українським Віднем, Тернопіль із мальовничим озером у центрі, Кам'янець-Подільський, Луцьк, Чернівці. Взагалі, на західну частину України припадає третина всіх замкових споруд країни, хоча багато з них практично не збереглися.

Східний регіон України – це регіон промисловості, але і тут пам'яток не злічити!

Чим приваблива Україна на півночі? Звичайно ж, це золотoverхий Київ, у якому збереглися архітектурні шедеври нашої держави: Золоті ворота, Михайлівський собор, Києво-Печерська лавра, Собор Святої Софії. Але є й сучасні пам'ятки – торгові центри і музеї, навчальні заклади та висотки, ботанічні сади і парки розваг, цікаві пам'ятники та урядові установи. Варті уваги і такі міста, як старовинний Чернігів, Біла Церква, Новгород-Сіверський, Путивль, Глухів, Батурин, Козелець, Ніжин. Чигирин, Умань, Бердичів, Вінниця приваблюють гостей Центральної України. А на півдні на особливу увагу заслуговують Одеса, Запоріжжя, Херсон, тимчасово окуповані міста АР Крим – Ялта та Феодосія.

Туристсько-краєзнавчі подорожі, їх навчальне та пізнавальне значення, сприяння фізичному розвитку дітей, формуванню їх здоров'я.

Туризм — тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання з оздоровчою, пізнавальною, професійно-діловою чи іншою метою без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування.

Краєзнавство — збір, накопичення і популяризація відомостей про певну територію з різних точок зору: географії, геології, метеорології, рослинного і тваринного світу, населення, господарства, історії, культури тощо. Є також суспільним рухом.

Туристичне краєзнавство – це діяльність, що, в першу чергу, спрямована на гармонійний розвиток особистості, та полягає в активному пізнанні, покращенні навколишнього середовища і самих себе в процесі краєзнавчо-туристичних подорожей.

Основна мета походів юних краєзнавців-туристів полягає у вивченні, дослідженні рідного краю, формуванні високих моральних якостей громадянина України, вихованні в учнівської молоді дбайливого ставлення до рідної природи. Завдання походів можуть бути навчальні, пізнавальні, краєзнавчі, спортивні та оздоровчі (слайд 14). Під час подорожі можливе знайомство з архітектурними пам'ятками, стародавніми фортецями, курганами, обелісками, дослідження життя тваринного та рослинного світу. Відповідно до завдань походу можливий збір колекцій мінералів, комах, гербаріїв, складання плану місцевості, тощо. Похід може мати і спортивну та оздоровчу мету: виконання певного спортивного розряду, загартовування організму, розвиток рухових якостей організму, сходження до вершин, складання докладного опису району мандрівки, топоніміки. Головне – визначити мету свого походу. У багатоденних походах необхідно вміти орієнтуватися на місцевості, обирати шлях руху за визначеним маршрутом, організовувати ночівлю, а для цього необхідно вміти вибрати зручне, безпечне місце, встановити намети так, щоб було сухо навіть у дощову погоду, влаштувати захист від вітру, добути чисту воду, дрова, у будь-яку погоду розкласти та підтримувати багаття і користуватися ним для приготування їжі, просушування одягу та взуття. Учасники таких походів вчаться володіти технікою пересування, у тому або іншому виді туризму, долати природні перешкоди, надавати, у разі потреби, першу допомогу потерпілому.

IV. Закріплення нового матеріалу.

1. Організовуємо малі групи – команди для роботи з використанням інтерактивного методу «мозкового штурму».

«Мозковий штурм» – ефективний **метод** колективного обговорення, пошук рішень, що спонукає учасників виявляти свою уяву та творчість, який досягається шляхом вільного вираження думок всіх учасників і допомагає знаходити кілька рішень із конкретної теми.

2. Ставимо командам конкретне завдання і даємо чітку інструкцію щодо організації роботи.

Завдання «Карткова розважальна гра «Знай наших», частина «Що у місті?». (Додаток 1)

Всі картки з пам'ятками архітектури викладають на стіл. Команди грають одночасно. Керівник гуртка роздає командам по одній картці зі списком міст. Керівник гуртка обирає картки навмання та кладе їх перед командами будь-якою стороною доверху – на список з цієї сторони і буде орієнтуватися команда. Тепер, кожна команда, радячись одне з одним, повинна знайти серед карток на столі, пам'ятки архітектури та розставити їх у порядку, що зазначений у списку. Це потрібно зробити за 5 хвилин. По завершенні часу керівник гуртка перевіряє відповідність карток до міст, орієнтуючись за гербом, зображеним на картках.

Отже, гра починається, коли керівник гуртка починає відлік часу. Члени команд починають відразу шукати відповідні до міст картки. Після закінчення часу, гравці припиняють пошук і керівник гуртка перевіряє їх картки. Команда, яка змогла підібрати більше карток, отримує перемогу в грі.

Завдання «Змініть послідовність». Керівник гуртка називає народні свята осінньо-зимового та весняно-літнього циклів. Вихованці вислухавши кожну з послідовностей, мають знайти помилку та назвати свята в хронологічній послідовності.

Свята осінньо-зимового циклу:

1. Покрова, Святвечір, свято Святого Миколая, Різдво Христове;
2. Різдво Христове, Свято Маланки, Масляна, Водохреща.

Свята весняно-літнього циклу:

1. Вербна неділя, Великдень, медовий Спас, Трійця;
2. Яблучний Спас, медовий Спас, «зелені свята».

V. Практична робота.

В якості практичної роботи вихованцям пропонуємо створити фото-колаж історико-культурних та природніх пам'яток України, які вони мріють відвідати.

Приклад:

VI. Підсумок.

Для більш ефективного впровадження практичних компетентностей ми активно поєднуємо викладання теоретичних та практичних кейсів заняття.

Отже, давайте зробимо підсумок нашого заняття, зверніть увагу на слайд 15 та дайте відповіді на питання:

1. Чому Україну називають «центром Європи»?
2. Чи пам'ятаєте ви, де знаходиться географічний центр України?
3. Скільки історико-культурних пам'яток України перебуває на державному обліку?
4. Що саме входить до національного переліку нематеріальної культурної спадщини України?
5. Які пам'ятки історико-культурної спадщини України за рішенням ЮНЕСКО були внесені до реєстру Всесвітньої культурної спадщини?
6. Розкажіть про відомі вам традиційні для українців обряди святкування свят осінньо-зимового та весняно-літнього календарних циклів.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Географічний центр Європи]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Географі України]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Географічне положення України]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Нематеріальна культурна спадщина України]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
5. Вечерський В.В. Культурна спадщина України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vue.gov.ua/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8
6. Войцехович І.П. Географічне положення України. Державна територія. Державні кордони. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [освітній проект «На Урок»]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-do-uroku->

geografichne-polozhennya-derzhavna-teritorriya-ukra-ni-derzhavni-kordoni-306173.html

7. Географічне положення. Кордони. Становлення Української держави. Місце України на Землі. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Географічне положення, кордони. Оцінка вигідності фізико-географічного положення України]. – Режим доступу:

https://pidru4niki.com/13331222/geografiya/geografichne_polozhennya_kordoni_otsi_nka_vigidnosti_fiziko-geografichnogo_polozhennya_ukrayini

8. Географічний центр Європи. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Навігатор Україна. Туроператор]. – Режим доступу: <https://navigator-ukraine.com.ua/informatsiya/dostoprimechatelnosti/tour/971-geograficheskij-tsentr-evropy.html>

9. Географічний центр Європи – село Ділове. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [ZAXID.NET]. – Режим доступу: https://zaxid.net/geografichniy_tsentr_yevropi_selo_dilove_n1374223

10. Гері Широн Снайдер. Природа – не місце для відвідування. Це дім. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Збереження природи – обов'язок коного]. – Режим доступу: <https://lukl.kyiv.ua/zberezhennya-pryrody-obovyazok-kozhnoho/>

11. Історико-культурна спадщина: проблеми дослідження та збереження. Національна академія наук України. Інститут історії України. Інститут туризму ФПУ // Горб'як В.О., Дорошко О.П., Кот С.І., Лугова О.І., Попович С.І., Сокол Т.Г., Федоренко Н.В. – К.: 1998. – 397 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/wp-content/uploads/2016/03/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BE-%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0-1998.pdf>

12. Котенко Н.В. Звичаї, обряди та традиції українців. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [освітній проект «На Урок»]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/zvicha-obryadi-ta-tradici-ukra-nciv-183575.html>

13. Котляр Ю.І. Географічне положення України, його види: розробки уроків. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [освітній проект «На Урок»]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/geografichne-polozhennya-ukra-ni-yogo-vidi-302636.html>

14. Куліковська О. Скарбниця нації: українська культурна спадщина (Матеріальна культурна спадщина). [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого]. – Режим доступу: <https://nlu.org.ua/event.php?id=1961>

15. Краєзнавство і туризм в системі навчально-виховної роботи освітніх закладів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/1056112743772/turizm/krayeznavstvo_turizm_sistemi_navchalno-vihovnoyi_roboti_osvitnih_zakladiv

16. Мельничук А. Чим приваблива Україна для туриста? [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [tochka.net]. – Режим доступу: <https://travel.tochka.net/ua/8949-chem-privlekatelna-ukraina-dlya-turista/>

17. Пангелов Б.П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2010. – 245 с.

18. Пангелов Б.П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей. 1.2. Краєзнавство і туризм в системі навчально-виховної роботи освітніх закладів. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Туризм / Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей]. – Режим доступу: <https://westudents.com.ua/glavy/92640-12-kraznavstvo-turizm-u-sistem-navchalno-vihovno-roboti-osvtnh-zakladv.html>

19. Рамкова програма ЄС щодо оновлених ключових компетентностей [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Ключові компетентності для навчання протягом життя]. – Режим доступу: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53>

20. Сологуб З.І. Природні багатства України. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [освітній проект «На Урок»]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-prirodni-bagatstva-ukra-ni-320172.html>

21. Стахєєва О.В. Традиції та звичаї Українського народу: матеріали до уроків. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [освітній проект «На Урок»]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-tradici-ta-zvicha-ukra-nskogo-narodu-95340.html>

22. Стецюра В. Краса природи України. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Я – журналіст]. – Режим доступу: <https://ij.ogo.ua/ya-zhurnalist/krasa-prirodi-ukrayini/>

23. Топ-10 природніх див України, які потрібно відвідати кожному туристу. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [ТСН]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/tourism/top-10-prirodnih-div-ukrayini-yaki-potribno-vidvidati-kozhnomu-turistu-371209.html>

24. Туристсько-краєзнавчі подорожі, їх навчальне та пізнавальне значення, сприяння фізичному розвитку дітей, формуванню їх здоров'я. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://helpiks.org/6-3319.html>

25. Україна – культурна спадщина. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [Національна історична бібліотека України]. – Режим доступу: <https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/393/>

26. Яворський А. Безцінне багатство, яке не цінують. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – [24 канал]. – Режим доступу: https://24tv.ua/beztsinne-bagatstvo-yake-ne-tsinuyut-pro-prirodni-resursi-ukrayini_n1453252

Додаток 1
Карткова гра «Знай наших»

Як тільки хвилина починається, Команда №1 викладає з колоди одну карту, фотографією догори. А Команда №2 повинна максимально швидко знайти підходящу пару ніг до цієї карти. Як тільки вона підбрала карту, Команда №1 викладає поруч нову, і так продовжується доки не закінчиться хвилина. За цей час потрібно правильно підібрати якомога більше ніг до голови.

Лідер Команди №2 не може допомагати підбирати якусь пару ніг, то може просто сказати "пас". Команда №1 викладає нову голову. Не варто витрачати час, можливо, наступна картка буде для вас зрозумілішою.

По закінченню хвилини ведучий підраховує кількість правильно підібраних ніг до голови. А правильність визначає самостійно. Результат записує.

Тепер команди міняються місцями і Команда №2 викладатиме карти з головою, а Команда №1 підбиратиме ноги.

Команда, яка за свій час збрала правильно більше пар карток – переможець цього раунду.

2. Що у місті?

Всі картки з пам'ятками архітектури викладіть на стіл. Команди грають одночасно.

Ведучий роздає командам по одній картці зі списком міст. Він обирає картки навмання та кладе їх перед командами будь-якою стороною доверху – на список з цієї сторони і буде орієнтуватися команда.

Наприклад

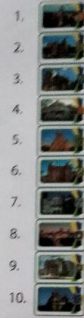
Для команди 1

Для команди 2

Тепер, кожна команда, рідечись одне з одним, повинна знайти серед карток на столі, пам'ятки архітектури та розставити їх в порядку, що зазначений у списку.

Наприклад

Це потрібно зробити за 1 хвилину. Ведучий засікає час.

По завершенні хвилини, ведучий перевіряє відповідність карток до міст, орієнтуючись за гербом міста.

Отже, гра починається, коли ведучий вмикає секундомір. Гравці починають одразу шукати відповідні до міст картки. По завершенні хвилини гравці припиняють пошуки і ведучий перевіряє їхні картки.

Команда, яка змогла правильно підібрати більше карток – отримує переможний бал за раунд.

За бажанням списки міст ведучий може зробити самостійно. Списки не повинні бути однаковими, але можуть включати одні і ті самі міста.

Герби міст для перевірки ведучим

	Київ		Кам'янець-Подільський
	Одеса		Луцьк
	Полтава		Львів

	Чернівці		Кропивницький
	Тернопіль		Миколаїв
	Ужгород		Херсон
	Харків		Вінниця
	Дніпро		Суми
	Житомир		Чернігів
	Черкаси		

3. Ціла Україна

Гра на швидкість. Всі картки, окрім карток зі списками, перемішайте та довільно розкладіть на столі сорочкою догори. Можна просто скласти їх до купи.

Команди повинні зібрати з карток якомога більше зображень України (занадто багато її не буває).

За командою ведучого гравці починають вибирати картки на столі. Коли картки закінчаться, то раунд зупиняється, а ведучий оцінює правильність і кількість зібраних зображень України. Команда, яка збрала більше і зробила все правильно – перемагає у раунді.

Тепер найважливіша роль у ведучого. Він підраховує кількість виграних раундів команд.

1 виграний раунд – це +1 бал команді.

Команда, яка заробила більше балів – перемогла.

Знай наших Інструкція

Гравці діляться на 2 команди з однаковою кількістю людей. Можете поділитися як завгодно – хлопці проти дівчат, старші проти молодших і т.д. Потрібна ще одна людина на роль ведучого. Повірте, йому не буде нудно, він виконуватиме дуже важливу роль!

Ведучому знадобиться секундомір, ручка та листок паперу, щоб записувати результати раундів. А їх буде декілька:

- 1 Збери зірку.
- 2 Що у місті?
- 3 Ціла Україна.

Кожний раунд повинен принести команді 1 переможний бал.

Але, якщо по закінченню раунду в команді однакова кількість балів, проводиться додатковий турнір – у Дивоглядки. Команди обирають по одному учаснику, і вони повинні перегледіти одне одного. Гравець, який це зробить – принесе команді перемогу в раунді.

1. Збери зірку.

Колоду з зірками розділіть на дві частини: ноги до ніг, голова до голови. Команди вирішують хто першим буде підбирати ноги до голови.

Одна команда (назвемо її Команда №1) бере колоду з головами і тасує її, а інша (Команда №2) розкладає перед собою картки з зірками ногами. Ведучий готується засікати 1 хвилину.

Команда №1

Команда №2